

5^η ΕΝΟΤΗΤΑ

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο πλούτος της αττικής γης

Ξενοφών, Πόροι 1.1-5 (διασκευή)

Ο Αθηναίος Ξενοφών (περ. 430-355 π.Χ.) καταπιάστηκε στη διάρκεια της ζωής του με ποικίλες δραστηριότητες –μεταξύ άλλων, πήρε μέρος (401 π.Χ.) στην εκστρατεία του Κύρου του Νεότερου εναντίον του αδερφού του, βασιλιά της Περσίας, Αρταξέρξη–, διατηρώντας παράλληλα ζωντανή σχέση με τη συγγραφή. Έγραψε έργα ιστορικά, φιλοσοφικά, πολιτικά, οικονομικά κ.ά. Με το έργο του Πόροι καταθέτει μια πρόταση προκειμένου η αποδυναμωμένη Αθήνα του 4ου αι. π.Χ. να καταφέρει να βελτιώσει την οικονομική κατάστασή της και να διασφαλίσει την ευημερία των πολιτών. Στο απόσπασμα που θα μελετήσουμε ο Ξενοφών απαριθμεί οικονομικούς πόρους της πόλης που θα μπορούσαν να της εξασφαλίσουν ανάπτυξη, χωρίς να αναγκάζεται να στρέφεται εναντίον άλλων ελληνικών πόλεων ασκώντας επεκτατική πολιτική.

Τῶν Ἀθήνησι προεστηκότων ἔλεγόν τινες ὡς γινώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον, διὰ δὲ τὴν τοῦ πλήθους πενίαν ἀναγκάζονται ἀδικώτεροι εἶναι περὶ τὰς πόλεις. Ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν εἴ πῃ δύναιτ' ἂν οἱ πολῖται διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν. Τοῦτο μὲν οὖν εὐθύς ἀνεφαίνετό μοι, ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἷα πλείστας προσόδους παρέχεσθαι. Αἱ μὲν γὰρ ὤραι ἐνθάδε πρᾶτόταταί εἰσιν· ἃ δὲ πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνει ἐνθάδε καρποφορεῖ. Ὡσπερ δὲ ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ περὶ τὴν χώραν θάλαττα παμφορωτάτη ἐστίν. Καὶ μὴν ὅσαπερ οἱ θεοὶ ἐν ταῖς ὤραις ἀγαθὰ παρέχουσι, καὶ ταῦτα πάντα ἐνταῦθα πρῶτατα μὲν ἄρχεται, ὀψιαίτατα δὲ λήγει. Πρὸς τούτοις καὶ αἰδία ἀγαθὰ ἔχει ἡ χώρα. Πέφυκε μὲν γὰρ λίθος ἐν αὐτῇ ἄφθονος, ἐξ οὗ κάλλιστοι μὲν ναοί, κάλλιστοι δὲ βωμοὶ γίνονται, εὐπρεπέστατα δὲ θεοῖς ἀγάλματα. Ἔστι δὲ καὶ γῆ ἡ σπειρομένη μὲν οὐ φέρει καρπὸν, ὀρυττομένη δὲ πολλαπλασίους τρέφει ἢ εἰ σῖτον ἔφερε. Καὶ μὴν ὑπάργυρός ἐστι

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τινές τῶν προεστηκότων Ἀθήνησι ἔλεγον
Κάποιοι από τους ηγέτες στην Αθήνα έλεγαν

ὥς γινώσκουσι μὲν τὸ δίκαιον ἀναγκάζονται δὲ εἶναι ἀδικώτεροι περὶ τὰς πόλεις
ὅτι τάχα γνωρίζουν μὲν το δίκαιο, αναγκάζονται ὁμως να είναι κάπως άδικοι προς τις πόλεις

διὰ τὴν πενίαν τοῦ πλήθους
εξαιτίας της φτώχειας του λαού.

Ἐκ τούτου ἐπεχείρησα σκοπεῖν
Εξαιτίας αυτού επιχείρησα να διερευνήσω

εἴ πῃ οἱ πολῖται δύναιντ' ἂν διατρέφεσθαι ἐκ τῆς ἑαυτῶν.
αν με κάποιον τρόπο οι πολίτες θα μπορούσαν να συντηρηθούν από τη δική τους γη.

Τοῦτο μὲν οὖν εὐθύς ἀνεφαίνετό μοι,
Αυτό λοιπόν αμέσως ερχόταν στο μυαλό μου,

ὅτι ἡ χώρα πέφυκεν οἷα παρέχεσθαι πλείστας προσόδους.
ὅτι η χώρα είναι από τη φύση της τέτοια που να παρέχει πάρα πολλά έσοδα.

Ἐνθάδε μὲν γὰρ αἱ ὥραι εἰσιν πρατόταται·
Γιατί εδῶ οι εποχές είναι πάρα πολύ ήπιες.

ἃ δὲ οὐδὲ βλαστάνει πολλαχοῦ ἐνθάδε καρποφορεῖ.
και όσα (φυτά) ούτε φυτρώνουν σε πολλά μέρη, εδῶ δίνουν καρπούς.

Ὡσπερ δὲ ἡ γῆ οὕτω καὶ ἡ θάλαττα περὶ τὴν χώραν ἐστὶν παμφορωτάτη.
Και όπως ακριβώς η γη, έτσι και η θάλασσα γύρω από τη χώρα είναι πάρα πολύ εύφορη.

Καὶ μὴν ὅσαπερ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσι ἐν ταῖς ὥραις,
Και ὁμως όσα βέβαια αγαθά οι θεοί παρέχουν στις εποχές τους,

καὶ πάντα ταῦτα ἄρχεται μὲν πρωαίτατα ἐνταῦθα,
και όλα αυτά αρχίζουν πολύ νωρίς (είναι πολύ πρώιμα) εδῶ,

λήγει δὲ ὀψιαίτατα.
και τελειώνουν πολύ αργά (είναι πολύ όψιμα).

Πρὸς τούτοις ἡ χώρα ἔχει καὶ ἀίδια ἀγαθὰ.
Επιπλέον η χώρα έχει και παντοτινά αγαθά

ἄφθονος μὲν γὰρ λίθος πέφυκε ἐν αὐτῇ,
γιατί άφθονο μάρμαρο υπάρχει εκ φύσεως σ' αυτήν,

ἐξ οὗ γίνονται κάλλιστοι μὲν ναοί, κάλλιστοι δὲ βωμοί,
από το οποίο γίνονται πάρα πολύ όμορφοι ναοί και πάρα πολύ όμορφοι βωμοί,

εὐπρεπέστατα δὲ ἀγάλματα θεοῖς.
και πάρα πολύ κομψά αγάλματα για τους θεούς.

Ἔστι δὲ καὶ γῆ ἣ οὐ φέρει μὲν καρπὸν σπειρομένη,
Καὶ ὑπάρχουν περιοχὲς οἱ ὁποῖες δε φέρουν καρπὸ ὅταν καλλιεργούνται,

ὄρουτομένη δὲ τρέφει πολλαπλασίους ἢ εἰ ἔφερε σῖτον.
ὅταν ὁμως αξιοποιούνται τρέφουν πολὺ περισσότερους παρά ἂν καλλιεργούνταν σιτᾶρι.

Καὶ μὴν ἔστι ὑπάργυρος.
Καὶ πράγματι ὑπάρχουν κοιτάσματα ἀργύρου.

Ερμηνευτικά σχόλια

Τῶν Ἀθηνησὶ προεστηκότων... τὰς πόλεις: Ο Ξενοφὼν υποστηρίζει ὅτι ἡγέτες τῆς Ἀθήνας προβάλλουν τὴν ἀδυναμία τῆς αττικῆς γῆς νὰ εξασφαλίσῃ τὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ στοὺς πολῖτες τῆς ὡς δικαιολογία γιὰ τὴν ἐπεκτατικὴ καὶ ἡγεμονικὴ πολιτικὴ που ἀσκεῖ ἡ πόλις τοὺς ἐναντι τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων. Δηλώνει πῶς ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς τὸν ὠθησε νὰ διερευνήσῃ κατὰ πόσο ἡ αττικὴ γῆ εἶναι ἰκανὴ νὰ συντηρήσῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς πόλης. Στὴ συνέχεια καταδεικνύει πόσο γενναιοδωρὴ ὑπῆρξε ἡ φύση με τὴν Ἀττικὴ επικαλούμενος στοιχεῖα, ὅπως τὸ εὐκράτο κλίμα καὶ τὸ πλοῦσιον ὑπέδαφός τῆς.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποιὸν ἰσχυρισμὸ προβάλλουν μερικοὶ ἄρχοντες τῶν Ἀθηναίων, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ ὅτι μερικὲς φορὲς ἀδικοῦν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας; Πῶς ἀντιμετωπίζει αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμὸ τοὺς ὁ Ξενοφὼν; Ποια ἐπιχειρήματα προβάλλει, γιὰ νὰ στηρίξει τὴν ἀποψή του;
2. Ο Ξενοφὼν περιγράφει τὴν Ἀττικὴ ὡς τόπο με ἰδανικὸ κλίμα καὶ ἐξαιρετικὲς δυνατότητες καὶ προοπτικὲς ἀνάπτυξης. Ποιες ἀπὸ αὐτὲς πιστεύετε ὅτι ἔχουν αξιοποιηθεῖ ἀπὸ τοὺς σύγχρονους Ἕλληνας, ποιες ἔχουν παραμεληθεῖ καὶ ποιες ἔχουν χαθεῖ γιὰ πάντα;
3. Πῶς κρίνετε τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ Ξενοφώντα, ὁ ὁποῖος σχολιάζει τὴν ἀποψη κάποιων Ἀθηναίων ἀρχόντων ὅτι ἡ πενία τῶν πολιτῶν ἀναγκάζει τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας;
4. Ποια συμπεράσματα βγάζετε γιὰ τὴν οἰκονομία με βάση τὴν περιγραφή τῶν πόρων που δίνει ὁ Ξενοφὼν;

Γ.ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Το ρήμα εἶμι (οριστική Ενεστώτα)

Το ρήμα **εἶμι** που σημαίνει **εἶμαι** ή **υπάρχω** χρησιμεύει στο σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων. Λειτουργεί δηλαδή ως **βοηθητικό**. Το ρήμα είναι ανώμαλο και οι **χρόνοι** του στην οριστική είναι οι εξής:

Ενεστώτας:	εἶμι
Παρατατικός:	ἦν
Μέλλοντας:	ἔσομαι
Αόριστος:	ἔγενόμην
Παρακείμενος:	γέγονα
Υπερσυντέλικος:	ἔγεγόνειν

Κλίση του ρήματος εἶμι:

		α.ε.	ν.ε.
α' προσ. εν. :	ἐγῶ	εἶμι	εἶμαι
β' προσ. εν.:	σύ	εἶ	εἶσαι
γ' προσ. εν.:	οὗτος/η/ο	ἐστί (ν)	εἶναι
α' προσ. πληθ.:	ἡμεῖς	ἐσμέν	εἶμαστε
β' προσ. πληθ.:	ὑμεῖς	ἐστέ	εἶστε
γ' προσ. πληθ.:	οὗτοι/αι/α	εἰσί (ν)	εἶναι

2. Οριστική Ενεστώτα και Μέλλοντα ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

Βαρύτονα ονομάζονται τα ρήματα που δεν τονίζονται στη λήγουσα.

Χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

α)τα **φωνηεντόληκτα**: λύω, παιδεύω κ.α.,

β)τα **αφωνόληκτα**, δηλαδή όσα έχουν χαρακτήρα **κ-γ-χ, π-β-φ, τ-δ-θ**

Επίσης, τα ρήματα έχουν τρεις χρονικές διαστάσεις:

το παρόν, το παρελθόν και το μέλλον.

Οι **χρόνοι** είναι οι εξής:

παροντικοί: ενεστώτας, παρακείμενος

παρελθοντικοί: παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος

μελλοντικοί: απλός μέλλοντας και συντελεσμένος μέλλοντας

Ενεστώτας

λύ-ω	λύνω
λύ-εις	λύνεις
λύ-ει	λύνει
λύ-ομεν	λύνουμε
λύ-ετε	λύνετε
λύ-ουσι(ν)	λύνουν

Σχηματισμός Μέλλοντα

Ο σχηματισμός του μέλλοντα στα βαρύτονα **φωνηεντόληκτα** ρήματα σχηματίζεται με την προσθήκη ενός **-σ-**.

π.χ. λύνω και θα λύσω.

λύ-ω → λύ-σ-ω

το θέμα είναι το: λυ

ο χρονικός χαρακτήρας είναι το: σ

η κατάληξη του ενεστώτα είναι το: ω

arxaia-latinika.gr

Μέλλοντας

λύ-σ-ω	θα λύσω
λύ-σ-εις	θα λύσεις
λύ-σ-ει	θα λύσει
λύ-σ-ομεν	θα λύσουμε
λύ-σ-ετε	θα λύσετε
λύ-σ-ουσι(ν)	θα λύσουν

3. Οριστική μέλλοντα ενεργητικής φωνής αφωνόληκτων βαρύτονων ρημάτων

Στα **αφωνόληκτα** (αυτά που έχουν χαρακτήρα άφωνο σύμφωνο) ο σχηματισμός του μέλλοντα διαφέρει και πρέπει να λάβουμε υπόψη μερικούς κανόνες:

Συγχωνεύεται ο χαρακτήρας των ρημάτων με το χρονικό **-σ-** και προκύπτουν οι ακόλουθοι σχηματισμοί:

- **Χειλικός χαρακτήρας:** π, β, φ (πτ) + σ → ψ
π.χ. τρέπω: τρεπ + σ → τρέψω
κόπτω: κοπ + σ → κόψω
- **Ουρανικός χαρακτήρας:** κ, γ, χ (ττ ή σσ) + σ → ξ
π.χ. λέγω: λεγ + σ → λέξω
πράττ + σ → πράξω
- **Οδοντικός χαρακτήρας:** τ, δ, θ (ζ) + σ → σ
αποβάλλεται ο οδοντικός χαρακτήρας και μένει το **-σ-**.
π.χ. πείθω: πειθ + σ → πείσω
σώζω: σώζ + σ → σώσω

γράφω	πράττω	πείθω
γράψω	πράξω	πείσω
γράψεις	πράξεις	πείσεις
γράψει	πράξει	πείσει
γράφομεν	πράξομεν	πείσομεν
γράψετε	πράξετε	πείσετε
γράφουσιν	πράξουσιν	πείσουσιν

Εσύ μπορείς να τα κλείνεις;;;